Verkenning van het Mien Ruysplantsoen of KNSM-plantsoen (KNSM-laan)
Datum: 13 april 2026
Auteurs: Agnes Hemmes en Hester Aardse
Bezoekdatum: 13 februari en 23 oktober 2025, 26 februari 2026

Tuinarchitect: Tuinarchitektenburo Mien Ruys en Hans Veldhoen (Mien Ruys (1904-1999), in samenwerking met Anet Scholma)
Ontwerpjaar: 1993-1994, herinrichting van een ouder ontwerp van Mien Ruys uit 1952
Aanleg: midden jaren 1990

Opmerkingen
Deze verkenning is gemaakt door Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) op verzoek van het dagelijks bestuur van Stadsdeel Oost (d.d. 3 december 2024) met als doel het inventariseren van de aanwezige cultuurhistorische waarden van het Mien Ruysplantsoen. Dit naar aanleiding van een aanvraag door de Nederlandse Tuinenstichting (d.d. 30 november 2024) tot aanwijzing van het Mien Ruysplantsoen op het KNMS-eiland tot gemeentelijk monument. De Nederlandse Tuinenstichting is medio 2024 benaderd door enkele betrokken bewoners die hun zorgen hebben geuit over de plannen van de gemeente om de aanleg en beplanting van het parkje aan te passen.
NB De binnentuin van het Piraeusgebouw, maakt deel uit van het in 1993-1994 door Mien Ruys gemaakte ontwerp, maar valt buiten de scope van deze aanvraag: de binnentuin is volgens aanvrager (de Nederlandse Tuinenstichting) dusdanig gewijzigd dat de aanleg nauwelijks meer aanwezig is en de tuin dus niet meer in aanmerking komt voor een dergelijke beschermde status.

Stedenbouwkundige context
Stedenbouwkundige situatie
Het Mien Ruysplantsoen, van oorsprong het KNSM-plantsoen genoemd, is een bescheiden openbaar park gesitueerd op het westelijke deel van het KNSM-eiland in het Oostelijk Havengebied. Het plantsoen bevindt zich ten zuiden van de oost-west georiënteerde KNSM-laan, ter hoogte van het voormalige havengebouw 'Loods 6' (KNSM-laan 311, gemeentelijk monument). Het parkje wordt aan drie zijden door bebouwing ingesloten: het gebouw Hofhaus (2001, Diener & Diener Architekten) aan de westzijde, de historische bebouwing uit de KNSM-tijd aan de Levantkade aan de zuidzijde en het Piraeusgebouw (1994, Hans Kollhoff en Christian Rapp) aan de oostzijde. Het parkje staat hier, via de onderdoorgang onder het gebouw Pireaus, in 'open' verbinding met de binnentuin (priveterrein). Park en binnentuin zijn, behalve door een hek, op semi-transparante visueel van elkaar gescheiden door het kunstwerk 'Passages', een stoa of zuilengang, bestaande uit 24 kolommen met vijfkantige abaci, ontworpen door de kunstenaar Arno van der Mark die hiervoor nauw samenwerkte met Hans Kollhoff. De drie-dubbele zuilengalerij is geplaatst in een brede strook van wit grint. Aan de noordzijde takt het groen van het park aan op de brede middenberm met dubbele bomenrij van de KNSM-laan. Deze bomenlaan valt buiten het nieuwe ontwerp van het park, hetgeen ook geldt voor de rij populieren ('De zeven Gezusters') op de kop van de bomenlaan. Deze populieren behoren wel tot de aanplant van het KNSM-park uit 1952.

Herontwerp van het KNSMpark
Het Mien Ruysplantsoen is in 1993-1994 ontworpen door Mien Ruys, in samenwerking met tuinarchitect Anet Scholma. Zij werden gevraagd voor de herinrichting van het bestaande, maar sterk verwaarloosde KNSM-bedrijfspark uit 1952, eveneens ontworpen door Mien Ruys. Ruys en Scholma maakten een nieuw ontwerp waarbij gebruik is gemaakt van een aantal bestaande elementen (waaronder de vijver en een

groot aantal bomen). De orthogonale opzet van zowel het jaren 1950 als jaren 1990-ontwerp is kenmerkend voor haar handschrift (maar is niet letterlijk overgenomen). In 1952 ontwierp Ruys – telg uit een Rotterdamse reders- en cargadoorsfamilie – voor dezelfde locatie in opdracht van de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij (KNSM) een bedrijfspark. De landtong die vanaf 1903 in eigendom was van de KNSM functioneerde als aanleg- en overslagplaats voor zeeschepen. Het bedrijfspark bevond zich ter hoogte van de toegangspoort van het bedrijfsterrein op de brede middenstrook, ingeklemd tussen de bedrijfssporen, wegen en bebouwing. Het park was in eerste instantie ontworpen als 'pauzepark' (zoals er binnen het Buro Mien Ruys over werd gesproken) voor het personeel dat in de administratiekantoren aan de Levantkade werkte.
Van dit bedrijfspark zijn geen ontwerptekeningen bewaard gebleven, echter wel een aantal historische foto's aan de hand waarvan het mogelijk is een redelijk beeld te vormen. Deze illustreren hoe het park een kleine groene oase was te midden van een verder sterk versteende, industriële omgeving met loodsen, kranen en schepen langs de kaden. Met de orthogonale opzet reageerde het ontwerp op de onder een hoek van 45 graden lopende toegangsweg van het bedrijfsterrein en de kruisende spoorlijnen.
In 1956 werd, ter gelegenheid van het 100-jarig jubileum van de KNSM, in het westelijk deel van het bedrijfspark een rechthoekige vijver aangelegd met een bronzen standbeeld van de Griekse godin der zee Amphitrite met haar zoon Triton, gemaakt door de kunstenaar Albert Termote (1887-1978). Het beeld was een geschenk van het personeel aan de directie. Het oorspronkelijke parkontwerp uit 1952 werd hiervoor door Ruys uitgebreid met een vijver.
Vanaf 1956 kreeg de groenaanleg ook de functie van 'afscheidspark' wat verband hield met de opening van de aankomst- en vertrekhal van de KNSM-lijn op de eerste verdieping van 'Loods 6'. Het park was de plek waar emigranten die naar Suriname of de Antillen vertrokken, afscheid konden nemen van hun dierbaren.

Transformatie van het gebied
Na de fusie met Nedlloyd in Rotterdam vertrok de KNSM in 1979 uit het Oostelijk Havengebied. De emplacementen werden overgedragen aan de gemeente Amsterdam. In 1980 werden de gebouwen gekraakt en vestigden de 'stadsnomaden' zich hier. Het bedrijfspark raakte verwaarloosd.
Voor het nieuwe stedenbouwkundig plan van het KNSM-eiland werd de externe architect-stedenbouwkundige en later supervisor van het KNSM-eiland Jo Coenen aangetrokken.
Uit documenten aanwezig in het archief van Mien Ruys (Universiteit Wageningen (WUR), Speciale collecties, Archief Mien Ruys, projectnummer 47.3270) blijkt dat het al in een vroeg stadium de bedoeling is geweest om het park op te nemen in de nieuwe stedenbouwkundige setting. Bij de Dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Amsterdam is het park 'steeds in de aandacht geweest als een mogelijk te handhaven element, een fragment uit de jaren '50 dat, verdwaald in de jaren '90, een nieuwe betekenis krijgt voor het eiland'. Op het in 1988 door Jo Coenen opgestelde masterplan staat het park (inderdaad) al ingetekend. In januari 1990 werd door de afdeling Openbaar Groen van de Onderzoeksdienst voor Milieu en Grondmechanica van de gemeente Amsterdam een zeer gedetailleerde inventarisatie van de aanwezige groenaanleg van het KNSM-park opgesteld. Het behoud van het hele park bleek echter niet haalbaar omdat het oostelijk deel samenviel met de geplande nieuwbouw van het Piraeusgebouw.
Een aanpassing van het bestaande park was gewenst. Mien Ruys werd gevraagd een nieuw ontwerp te maken voor de 'herinrichting van het plantsoen, in samenhang met de directe omgeving' (Opdrachtformulering Mien Ruysplantsoen, 5 januari 1993). De verschillende ontwerptekeningen aanwezig in het archief (het dossier is zeer compleet bewaard gebleven) geven tezamen een goed inzicht in de verschillende stappen die tijdens het ontwerpproces zijn gezet. Een beoogde ontsluitingsweg aan de zuidzijde van het park werd uiteindelijk verplaatst, een royaal parkeerterrein aan de zuidwestzijde werd verkleind tot een terrein met tien plekken. Ook de KNSM-laan zelf is nog iets verder naar het noorden verlegd.
Een situatietekening uit 1992, vervaardigd door het Ingenieursburo van de gemeente Amsterdam, toont de bestaande situatie met het KNSM-park uit 1952 en de bebouwing, onder andere de botenloods aan de Levantkade. Hieroverheen geprojecteerd was de nieuwbouw naar ontwerp van Hans Kollhoff. Een andere tekening uit 1994, gemaakt bij de nieuwe inrichting van het plantsoen, toont een overzicht van de bestaande bomen (uit 1952 / jaren 1990) en de nieuwe aanplant. Beschermende maatregelen waren nodig om de bestaande bomen tijdens de sloop- en bouwwerkzaamheden te beschermen.

Een belangrijk uitgangspunt voor het Buro Ruys bij het ontwerpen van het nieuwe park was dat het op dat moment de enige (publiek toegankelijke) groene plek zou worden voor de bewoners om te verpozen en voor kinderen om te kunnen spelen op het verder zeer 'stenige' KNSM eiland (later zijn er meer groenlocaties bijgekomen, maar het is nog altijd een van de weinige openbare groene verblijfsplekken). Het park moest dus 'als tegenhanger' fungeren. Het stond het Buro Ruys voor ogen hier een 'besloten groene oase' te creëren, zo valt in de aantekeningen van Anet Scholma te lezen, met een 'maximaal bruikbaar oppervlak'. De vijver vormde het uitgangspunt voor de vormgeving van het park. Auto's en het autoverkeer moest zoveel mogelijk worden afgeschermd met middelhoge hagen (ca 100 cm). Het park (de 'buitentuin') en de binnentuin van Piraeus kregen elk een eigen (tegengesteld) karakter. Het ontwerp voor de binnentuin wordt door Ruys / Scholma omschreven als een 'jungle' die een zekere wildheid kent en een tegenstelling vormt tegenover de meer abstracte leegte van de 'buitentuin'. Het creëren van een eenheid tussen beide tuinen was van meet af aan een punt van discussie, ook met de architect, die van mening was dat het tuinontwerp onvoldoende aansloot op de filosofie van het gebouw. Een voorstel voor plaatsing van het kunstwerk Memento Mori, eveneens ontworpen door kunstenaar Arno van der Mark,in de vijver werd door Ruys resoluut van de hand gedaan: 'het is óf een vijver óf een beeld in het parkje'.

Het plantsoen was het laatste project van Mien Ruys. In 1999, het jaar van haar overlijden, kreeg het park de naam 'Mien Ruysplantsoen'. Samen met de resterende bebouwing van de KNSM ten noorden en ten zuiden ervan, herinnert het Mien Ruysplantsoen aan het KNSM-verleden van het haveneiland. In die zin vormt het een waardevol historisch ankerpunt. Net zoals het KNSM-park in de jaren vijftig, vervult het Mien Ruysplantsoen heden ten dage een belangrijke rol als openbare groenvoorziening voor de buurt in een verder sterk verdichte en overwegend stenige nieuwbouwomgeving.

Karakteristiek en geschiedenis in hoofdlijnen

Globale omschrijving

Openbaar rechthoekig park van circa 45 bij 80 meter, waarin de overhoeks en net uit het midden gepositioneerde rechthoekige vijver het centrale hart vormt. De parkaanleg wordt gekenmerkt door een asymmetrische orthogonale opzet waarbij de belijning van paden, perken en de waterpartij diagonaal loopt ten opzichte van de rooilijnen van het langgerekte KNSM-eiland. Behalve de ruimte van de vijver en de verharding daar omheen, bestaat de rest van de opzet uit ongelijkvormige onderdelen. Door deze asymmetrie en diagonale lijnen is de ruimtebeleving van dit op zichzelf eenvoudige oppervlak interessanter en groter. De ruimte wordt geleed door middel van strak geschoren, middelhoge lijnvormige beukenhagen afgewisseld met net zo hoge verspringende, vierkant geschoren ligusterblokken die zorgvuldig met elkaar zijn uitgelijnd. De groenaanleg bestaat uit verschillende lagen variërend van strak gemaaid gazons, borders met natuurlijk uitgroeiende vaste planten, strak geschoren hagen en lossere heesterbeplanting, en volgroeide bomen (uit zowel 1952 als midden jaren 1990) evenals jongere (recenter aangeplante) bomen. Er zijn twee borders met vrij uitgroeiende heesterbeplanting, deels nog uit de jaren 1990. Van de bomen fungeert de monumentale Huntingdon-iep aan het gazon op de zuidwest hoek van het plantsoen als blikvanger in de zichtlijn vanuit het noordoosten over de vijver heen. De asymmetrische contrasten tussen verharding en verschillende soorten groen inrichting zorgen voor spanning in de compositie.

Geschiedenis in hoofdlijnen

Het Mien Ruysplantsoen is in 1993-1994 door Buro Mien Ruys (Mien Ruys in samenwerking met tuinarchitect Anet Scholma) ontworpen in opdracht van het Ingenieursbureau van de Gemeente Amsterdam. Het betreft een herontwerp van het bestaande KNSM-bedrijfspark, waarbij gebruik is gemaakt van enkele bestaande elementen, namelijk de vijver en een aantal bomen. Het ontwerp uit 1993/94 is op hoofdlijnen goed bewaard gebleven. Harde elementen zoals de vijver, bestrating met geribbelde betontegels en de padenstructuur zijn intact. Dat geldt ook voor de ruimtestructurerende middelhoge hagen en heesterblokken, en de opzet (hoofdvorm) van de borders. Een groot deel van de bomen en een deel van de heesterbeplanting dateert uit de jaren 1990 of zelfs nog uit de jaren 1950; een deel is recenter vervangen door nieuwe, soms ook andere beplanting. De vijfhoekige border op de noordwesthoek is, waarschijnlijk rond 2005, voorzien van een middelhoge strakgeschoren afschermende

haag langs de buitenrand. En een derde kleine border grenzend aan het grasveldje op de noordwesthoek is vervangen door een beukenhaag.
Op het noordwestelijke gazon is in 1994 op verzoek van de bewoners, in samenspraak met Mien Ruys, een speelplek met enkele speeltoestellen ingericht. De huidige speeltoestellen zijn van recente datum.
In 2007 is aan het ontwerp in het kader van het project Buurttafels het kunstwerk 'verzonken tafel', naar ontwerp van kunstenares Marjet Wessels Boer, toegevoegd op de hoek van het gazon ten zuidwesten van de vijver. Dit kunstwerk is recent (oktober 2025) gerestaureerd en opnieuw onthuld. (Hoewel met de grootste zorg en met oog voor de omgeving vormgegeven, is de meerwaarde van dit kunstwerk voor het oorspronkelijke tuinontwerp beperkt.)

Ter hoogte van de onderdoorgang van het Piraeusgebouw en de doorgang naar de Levantkade is het plantsoen het meest verrommeld geraakt. Van de oorspronkelijke inrichting ter hoogte van de onderdoorgang van het Piraeusgebouw, is vrijwel niets bewaard gebleven. Het gele klinkerpad (in visgraatverband) uit 2023, dat vanaf de Levantkade, voorlangs de onderdoorgang onder het Piraeusgebouw, is doorgetrokken tot aan de vijfhoekige border, is een verstoring van de oorspronkelijke inrichting en beplanting van deze hoek.
De beeldengroep Amphitrite, waar Ruys toentertijd niet bijzonder mee was ingenomen, werd in 2009 na tal van omzwervingen en een grondige restauratie geplaatst op de kop van de groenstrook van de KNSM-laan, enkele tientallen meters ten noordwesten van de oorspronkelijke locatie (de rechthoekige vijver in het Mien Ruysplantsoen).

Verschijningsvorm
De rechthoekige vijver, welke voorzien is van een (vernieuwde) brede, betonnen rand die minimaal verhoogd is ten opzichte van het maaiveld, vormt het hart van het ontwerp. De ruimte rondom de vijver is voorzien van een strokenverharding bestaande uit (midden)grijze klinkers in waalformaat die evenwijdig liggen aan de lengterichting van de vijver. Zowel het verband waarin de klinkers liggen, als de richting van deze bestrating, draagt bij aan de orthogonale belijning / ruimtewerking van het plantsoen.
Het spiegelend oppervlak van het water geeft een extra dimensie aan de ruimtebeleving. Samen met de vormgeving van de ruimte rond de vijver is op die manier de *vlak*werking hiervan benadrukt, waardoor er contrast met de *volume*werking van het groen versterkt wordt.
Aan de kant van de KNSM-laan zijn drie driehoekige perken, bestraat met gele klinkers in keperverband, die in open relatie staan met het trottoir, afgezoomd van de rest van het park door de hierboven genoemde middelhoge hagen en heesterblokken. De banken die hier staan zijn meeontworpen. De middelhoge hagen zorgen voor beschutting, maar de beperkte hoogte zorgt er tegelijkertijd voor dat het geheel visueel in open verbinding met de omgeving blijft; het afgeschermd maar niet afgesloten of in zichzelf gekeerd. Dit is een kenmerkend motief in het werk van Ruys.
Halverwege de noordelijke zoom 'opent' zich tussen de lijnvormige beukenhagen en ligusterblokken een pad dat samenvalt met de lange diagonaalsgewijze zichtlijn door het plantsoen. Het zicht vanaf de weg op het water van de vijver wordt ingekaderd door de twee esdoornen (Acer pseudoplatanus, reeds aanwezig in 1993, maar niet behorend tot het oorspronkelijke ontwerp uit 1952) ten noorden van de vijver. Net als bij de hagen worden zichtlijnen niet dichtgezet door de bomen. De stammen vormen een ritme, en er kan onder de kronen doorgekeken worden. De wijze waarop het pad aanloopt op de vijver en de bezoeker 'dwingt' zijn gang te wijzigen door om te vijver te lopen, is eveneens kenmerkend voor het werk van Mien Ruys. Hierdoor wordt extra ruimtebeleving en een aanleiding om even stil te staan, of te gaan zitten en naar het water te kijken, gecreëerd.
Op de noordoostelijke hoek van het park, grenzend aan het Piraeusgebouw, bevindt zich een vijfhoekige, door hagen omsloten border met vaste heesterbeplanting en enkele kleinere boomsoorten (verschillende sierkersen). Oorspronkelijk was deze border aan vier zijden 'open', dus zonder haagbeplanting. Deze hagen zijn rond 2005 aangeplant, in dezelfde vormentaal als de overige hagen.
Tot de oorspronkelijke heesterbeplanting uit de jaren 1990 kunnen gerekend worden de kardinaalsmutsen (Euonymus planipes), de Sneeuwballen (Viburnum burkwoodii 'Chenault'), de schijnhulst (Osmanthus burkwoodii) en de winterprunus op stam (Prunus subhirtella). Met de beplantingskeuze van de bomen, heesters en vaste planten streefde Ruys naar een beeld met 'compacte, losse heestergroepen' dat het hele jaar door kleurrijk, aantrekkelijk en gevarieerd was wat betreft

bladkleur en -vorm, bloemen en bessen, dat tegelijk onderhoudsvriendelijk moest zijn én bovendien een meerwaarde heeft voor vogels en insecten.
Voor het hele plantsoen geldt dat de losse weelderige aanplant van de borders en de wolken van bloesem van de sierkersen (waarin de Engelse cottagestijl herkenbaar is) contrasteren met de strakke, rechte vormen van de donkergroene hagen, heesterblokken en rechtlijnige harde elementen met minimalistische belijningen zoals de paden en de vijver die ritme, ruimtegeleding en structuur aanbrengen en waarin de modernistische vormentaal van Ruys herkenbaar is. Dit is kenmerkend voor haar werk. (Dit effect is bij de vijfzijdige border op de noordoosthoek enigszins tenietgedaan door de border zelf ook in te kaderen).
Ten zuidwesten van de vijver is een ruim driehoekig gazon met de 20-24 meter hoge Huntingdon-iep (monumentale boom, beschermde status). De losse beplanting met ondermeer sneeuwbessen (Symphoricarpos doorenbosii 'Mother of Pearl') en bamboe van de haakvormige border vormt de gedeeltelijke afsluiting van het gazon. Het beoogde beeld was hier 'een losse natuurlijke heesterrand met een gemiddelde hoogte van ca. 1,5 tot 2 meter'. Hierachter, op de hoek, bevindt zich een kleine parkeerplaats die op de voor Mien Ruys gebruikelijke manier visueel zijn afgeschermd door middelhoge strakgeschoren lijnvormige beukhagen. De rij van leilinden aan de zuidzijde had een vergelijkbare functie; deze moesten de bebouwing van de achtergelegen botenloods enigszins aan het oog onttrekken (Ruys sprak hier van 'schaamgroen').
De twee bomen op het noordwestelijke gazon, nabij de speeltoestellen, zijn rond 2015 nieuw aangeplant en vormen een vervangen van twee oudere exemplaren.

Cultuurhistorische context
Het Mien Ruysplantsoen in een bredere context
Mien Ruys (1904-1999) was een telg uit een kwekersfamilie en geldt als een van de belangrijkste en invloedrijkste Nederlandse tuinarchitecten van de twintigste eeuw, waarvan de bekendheid tot ver buiten de landsgrenzen rijkt. Ook voor de stad Amsterdam is haar betekenis groot geweest (haar werkenlijst telt meer dan 100 opdrachten in Amsterdam in de periode 1935-1996). Verschillende door haar ontworpen parken en tuinen staan op de rijks- en gemeentelijke monumentenlijst.
Haar werk, waarin ze een totaal nieuwe, strakke vormentaal combineerde met weelderige beplanting, was revolutionair in de Nederlandse en internationale tuinarchitectuur. Ze was een van de eerste ontwerpers die zich vooral richtte op het gebruik van vaste planten in tuinen, waarbij ze haar proeftuinen op de familiekwekerij in Moerheim (Dedemsvaart) gebruikte om geschikte nieuwe planten te ontdekken en toe te passen.
Als lid van de prestigieuze modernistische architectuurbeweging 'de 8' werkte zij veel samen met de stedebouwers en architecten van het Nieuwe Bouwen zoals Merkelbach, Van Eesteren en Bonnema. In haar ontwerpen zocht zij steeds naar een duidelijke relatie met en contrast tussen de stedebouw (nieuw!), de ruimtelijke en architectonische opzet enerzijds en de (soms contrasterende natuurlijke) van de groeninrichting anderzijds. Haar sociaal-maatschappelijke bewogenheid komt tot uitdrukking in het ontwerpen van gemeenschappelijke tuinen bij sociale woningbouwcomplexen; zij was van mening dat iedereen toegang moest hebben tot een kwalitatief hoogwaardige buitenruimte, ook de minderbedeelden. De sociale en zeer vooruitstrevende woningbouwprojecten van de ondernemer H. van Saane zoals Geuzenhof (F.J. Berghoef, 1935), de Muzenhof (F.J. Berghoef, 1938) en de diagonale ontwerpen voor de wijk Frankendael (1949) zijn de eerste voorbeelden van een lange reeks aan gemeenschappelijke tuinen die Mien Ruys ontwierp voor de sociale woningbouw. Na de Tweede Wereldoorlog was zij een van de supervisoren voor de inrichting van het groen van de Westelijke Tuinsteden in Amsterdam.
Daarnaast ontwierp zij tal van privé-tuinen (zoals bijvoorbeeld de tuin van het door Hein Salomonson ontworpen Huis Teulings aan de Zuidelijke Wandelweg), kantoortuinen en bedrijfsparken. Een voorbeeld hiervan is het in 1963 ontworpen Bos- en Lommerplantsoen gelegen voor het door Ben Merkelbach in 1960 ontworpen GAK-gebouw. Bijzonder gaaf is het ontwerp voor de binnentuin van het voormalige, in 1966 eveneens door Salomonson ontworpen hoofdkantoor van de Turmac Tobacco Company aan de Vivaldistraat.

Tuinarchitect Anet Scholma kwam in 1985 bij het Buro Mien Ruys te werken. Het bureau is vanaf 1985 onder haar leiding verdergegaan, waarbij de kenmerkende vormgeving van Ruys werd voortgezet.

KNSM-eiland
Het KNSM-eiland was oorspronkelijk in 1890 aangelegd als golfbreker ter bescherming van aangemeerde binnenvaartschepen van de zuidelijker gelegen Oostelijke Handelskade. In 1896 werd deze verbreed en opgehoogd en vanaf 1903 vestigde de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij (KNSM) zich hier. Begin jaren 1950 bestond de bebouwing uit tal van bedrijfsgebouwen en loodsen ten behoeve van de op- en overslag van goederen van de aangemeerde schepen. Samen met het ten westen hiervan gelegen Java-eiland vormt het KNSM-eiland één langgerekt, oost-west georiënteerd schiereiland, onderdeel van het Oostelijk Havengebied. Daar waar de twee eilanden op elkaar aansluiten, zit een knik: hier bevond zich van oorsprong de verbinding met 'het vaste land', de zogenoemde Verbindingsdam. Hier bevond zich oorspronkelijk ook de entree tot het KNSM-eiland, gemarkeerd door een toegangspoort. Op de dam was zowel een toegangsweg als een spoorverbinding aanwezig.

Conclusie / (concept) registeromschrijving
Tuinhistorische waarde
Het Mien Ruysplantsoen, ontworpen in 1993-1994 door Mien Ruys, in samenwerking met Anet Scholma, met gebruikmaking van enkele oudere onderdelen (vijver, bomen) uit het bestaande, eveneens door Ruys ontworpen bedrijfspark uit 1952, is van hoge *tuinhistorische waarde* als representatief en kwalitatief geslaagd voorbeeld van een laat (een van haar laatste) ontwerp van de voor Nederland belangrijke tuinarchitect Mien Ruys. De orthogonale opzet met rechthoekige vijver met spiegelend wateroppervlak, ongelijkvormige ruimteverdeling, de sterke geleding van de ruimte met lijnvormige donkergroene hagen en vierkante heesterblokken en de lossere, kleurrijkere beplanting, verweven met een diagonale padenstructuur zijn kenmerkend voor haar werk, waarin zij als modernistisch ontwerper steeds zocht naar een contrast tussen een ruimtelijke, architectonische opzet en een (semi-) natuurlijke en jaarrond aantrekkelijke beplanting. Bijzondere zichtlijnen, de ruimtewerking en het afschermen zonder het dichtzetten van de groene inrichting vormen hierin belangrijke aspecten. Verharding en beplanting zijn uitgekiend en op elkaar afgestemd. Hoewel het ontwerp eenvoudig lijkt, zit het dusdanig slim in elkaar dat het ruimtelijke en beplantingseffect verrassend rijk zijn.

Het in de jaren 1990 ontworpen plantsoen is de vervanging van het een oudere voorganger, namelijk het in 1952 door Mien Ruys ontworpen (kleinere) bedrijfspark, ontworpen in opdracht van de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij (KNSM). De vijver en een deel van de boomaanplant gaan terug op het ontwerp uit 1952 (of kort daarna). Het is juist deze gelaagdheid – een ontwerp uit 1993, met gebruikmaking van een aantal elementen (vijver, boombeplanting) uit een ouder ontwerp uit 1952, beide van dezelfde ontwerper – wat dit plantsoen extra bijzonder maakt.

Het herinrichten of aanpassen van een bestaand ontwerp aan nieuwe, eigentijdse omstandigheden was bovendien typerend voor de werkwijze van Mien Ruys, die als modernistisch / functionalistisch ontwerper de mening was toegedaan dat als het gebruik van een tuin in de loop der tijd veranderde, het ontwerp aangepast moest kunnen worden aan de nieuwe eisen van gebruik.

Binnen de 'collectie' van werken die Ruys in Amsterdam heeft ontworpen vormt het een belangrijk sluitstuk als allerlaatste, door haar gemaakt ontwerp.

Stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarde
Het Mien Ruysplantsoen is van grote *stedenbouwkundige waarde* als speciaal voor de buurt ontworpen kwalitatief hoogwaardige openbare groenvoorziening in een verder sterk verstedelijkte ('stenige') omgeving. Voor bewoners is het nog altijd het een van de weinige openbare groene verblijfsplekken op het KNSM-eiland. Hiermee gaf Ruys uitdrukking aan haar sociaal-maatschappelijke bewogenheid: iedereen toegang moest hebben tot een kwalitatief hoogwaardige buitenruimte. De opzet van het ontwerp en de ruimtebeleving ervan zijn verder op maat gemaakt voor deze locatie. Het plantsoen past daarmee in de rijke traditie van door Ruys ontworpen gemeenschappelijke tuinen en openbare ruimte bij

sociale woningbouwcomplexen als de Geuzenhof en Frankendael. Hierin ligt eveneens *cultuurhistorische waarde* van het plantsoen besloten.

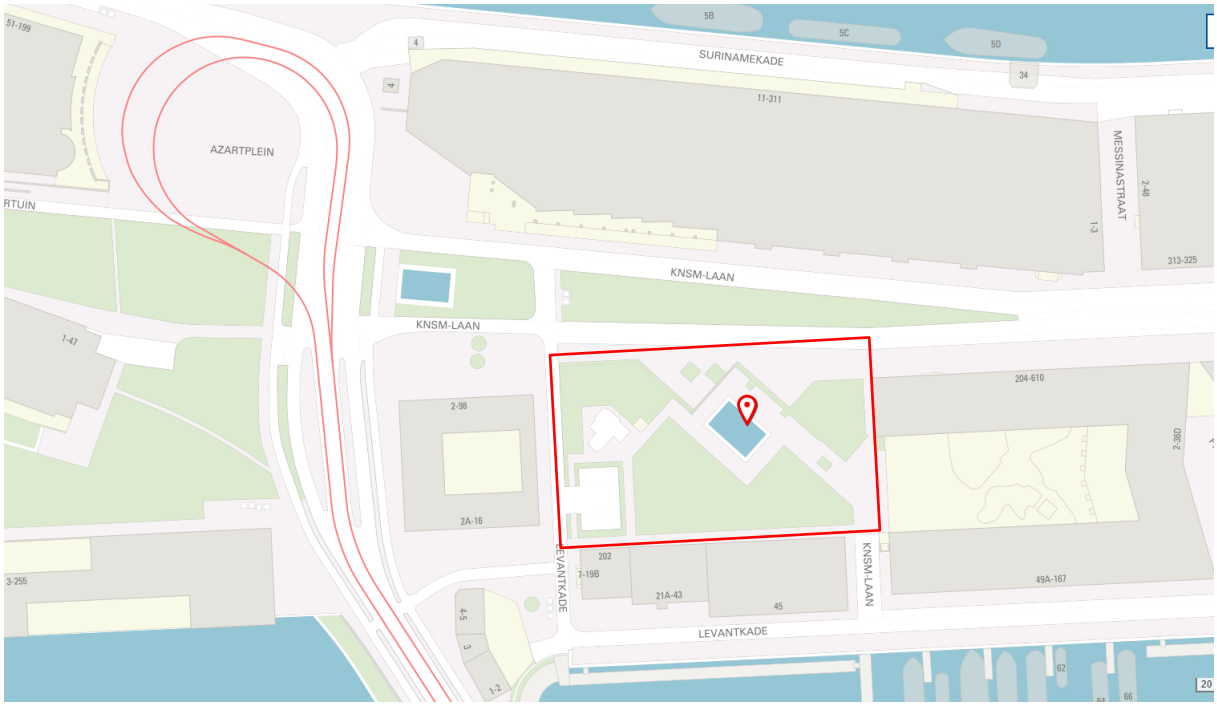
Gaafheid
De oorspronkelijke opzet en ruimtewerking van het ontwerp uit de jaren 1990 is op hoofdlijnen gaaf, goed herkenbaar en beleefbaar gebleven. Ook de beplanting en de verhardingsmaterialen zijn op hoofdlijnen en/of detail nog gaaf. Maar door verkeerd onderhoud en deels gewijzigde beplanting heeft het oorspronkelijke ontwerp op sommige plekken aan kwaliteit ingeboet. Een deel van deze veranderingen is (mede aan de hand van de oorspronkelijke ontwerpschetsen en beplantingsschema's) gemakkelijk te herstellen.

Bronnen en literatuur
https://maps.amsterdam.nl/bomen/
Leo den Dulk, *Mien Ruys Tuinarchitect. Zoeken naar de heldere lijn. De complete biografie*, Rotterdam 2017
Conny den Hollander, *De tuin is een proces. 100 jaar Tuinen Mien Ruys,* Leiden 2024
Hilde de Haan (e.a.), *Jo Coenen. Van stadsontwerp tot architectonisch detail,* Amsterdam 2004
Maurits de Hoog, *Stadsontwikkeling Amsterdam 1975-2025,* Rotterdam 2025
Arnold Korporaal, *Amphitrite, de omzwervingen van een zeegodin en de geschiedenis van de KNSM,* Amsterdam 2009
Egbert Koster, *Oostelijk Havengebied Amsterdam. Nieuw bouwen in bestaand gebied. Eastern Docklands. New architecture on historic ground,* Amsterdam 1998

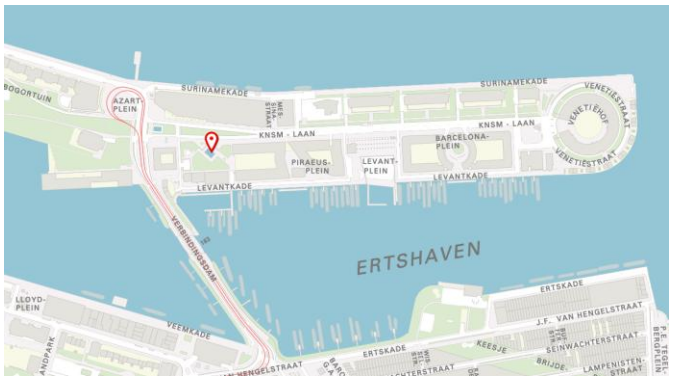
Universiteit Wageningen (WUR), Speciale collecties, Mien Ruys-archief, projectnummer 47.3270

https://www.studiowesselsboer.nl/projecten/verzonken_tafel

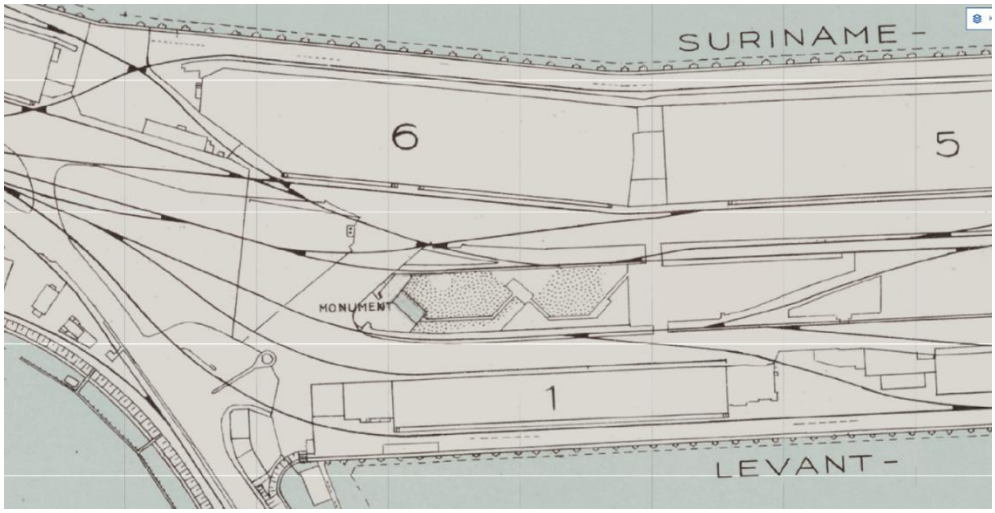
Beeldmateriaal

KNSM-eiland met het Mien Ruysplantsoen (Data Amsterdam)

KNSM-eiland met het Mien Ruysplantsoen (Data Amsterdam)

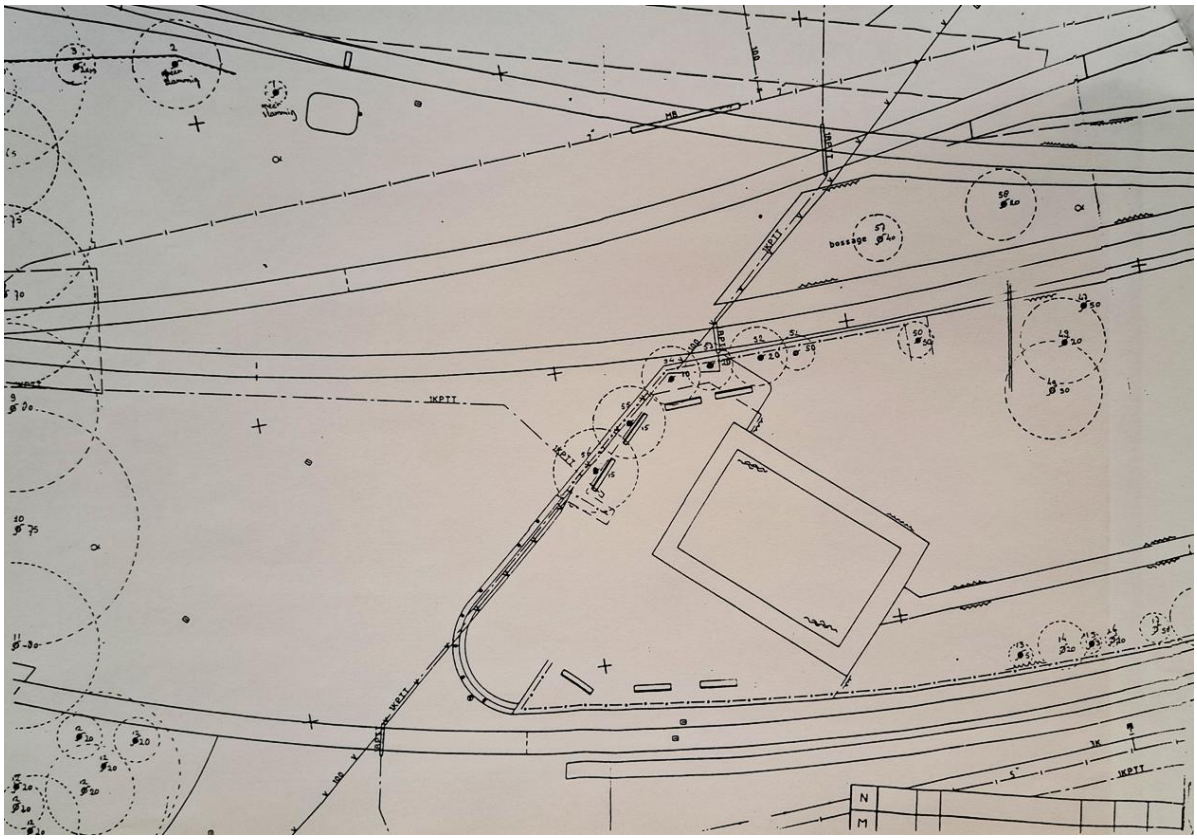
Uitsnede uit de historische kaart uit 1943, Dienst der Publieke Werken (1:2500), waarop later het in 1952 ontworpen bedrijfspark op is ingetekend.

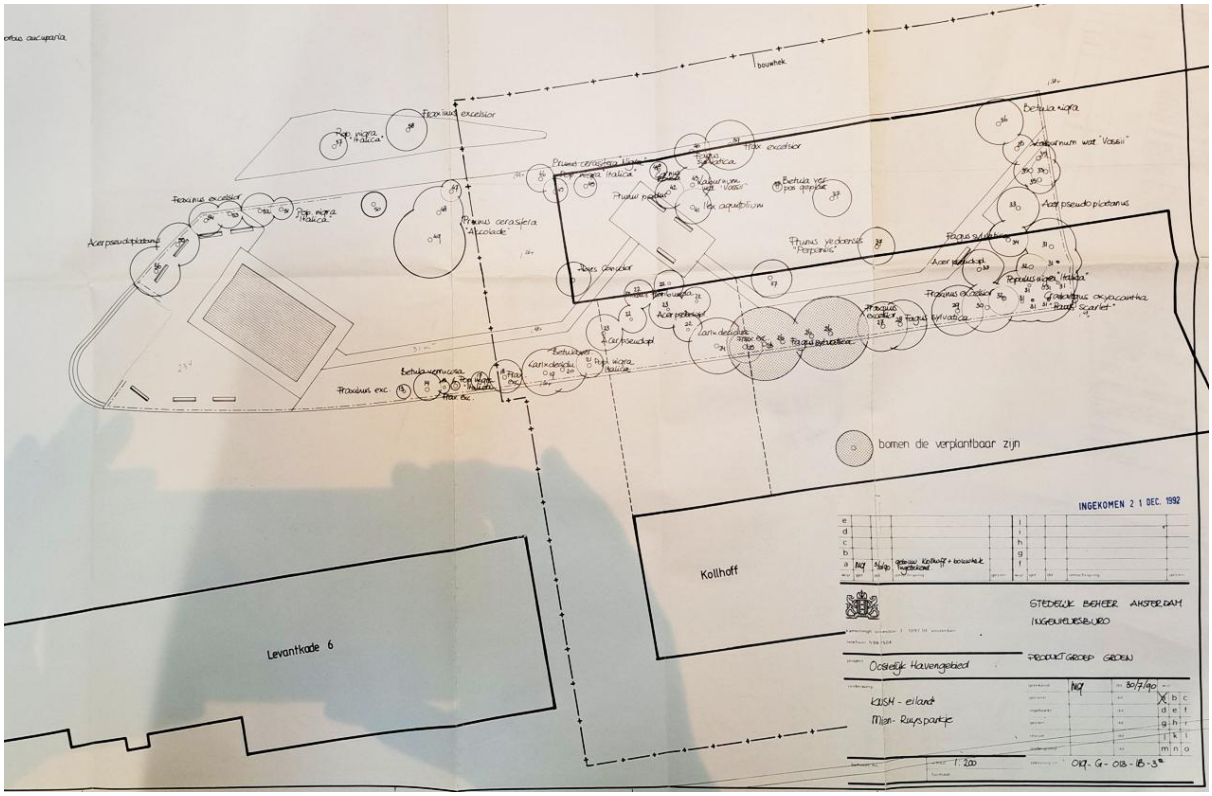
Circa 1953 - het (nu verdwenen) KNSM-park niet lang na de aanleg in oostelijke richting gezien en nog zonder vijver. Op min of meer dezelfde plek is in de jaren 1990 het huidige Mien Ruysplantsoen aangelegd. (Den Dulk 2017, p. 153)

1965 – het in 1952 door Mien Ruys ontworpen (en thans verdwenen) bedrijfspark, gesitueerd nabij de ingang van het KNSM-eiland, gezien in oostelijke richting vanaf een havenkraan. Foto vervaardigd door F. Rotgans (SAA, Collectie F.J. Rotgans, nr. AANB06141000001)

Inventarisatie van de bestaande groenaanleg van het voormalige KNSM-park, d.d. 24 januari 1990. De nummers per boom of heester corresponderen met een lijst. (WUR, Speciale Collectie, Archief Mien Ruys, KNSM plantsoen, projectnummer 47.3270).

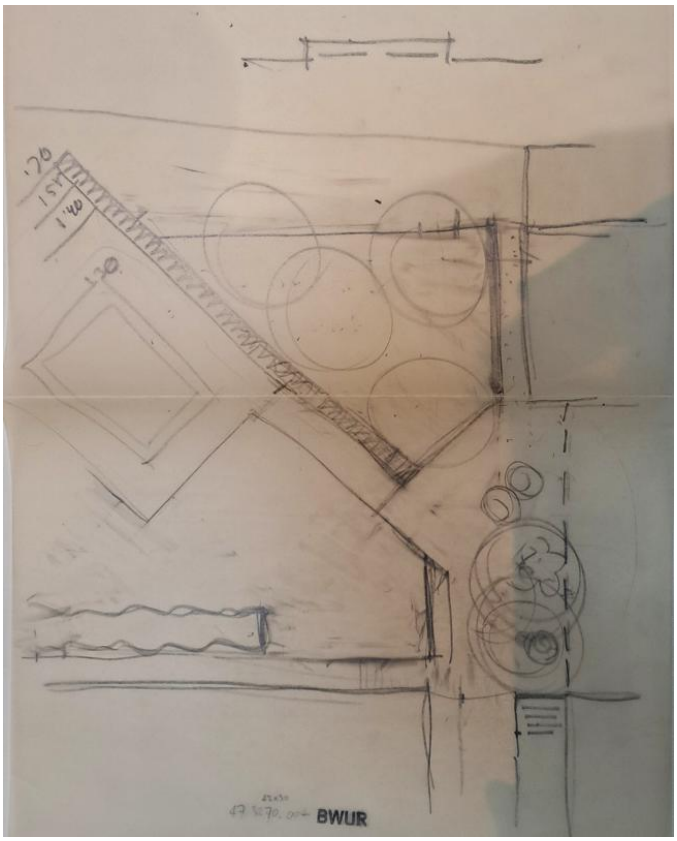

Projectie van de nieuwbouw van het Piraeusgebouw op het bestaande KNSM-park, 21 december 1992. Het oostelijk deel van het park is komen te vervallen. (WUR, Speciale Collectie, Archief Mien Ruys, KNSM plantsoen, projectnummer 47.3270).

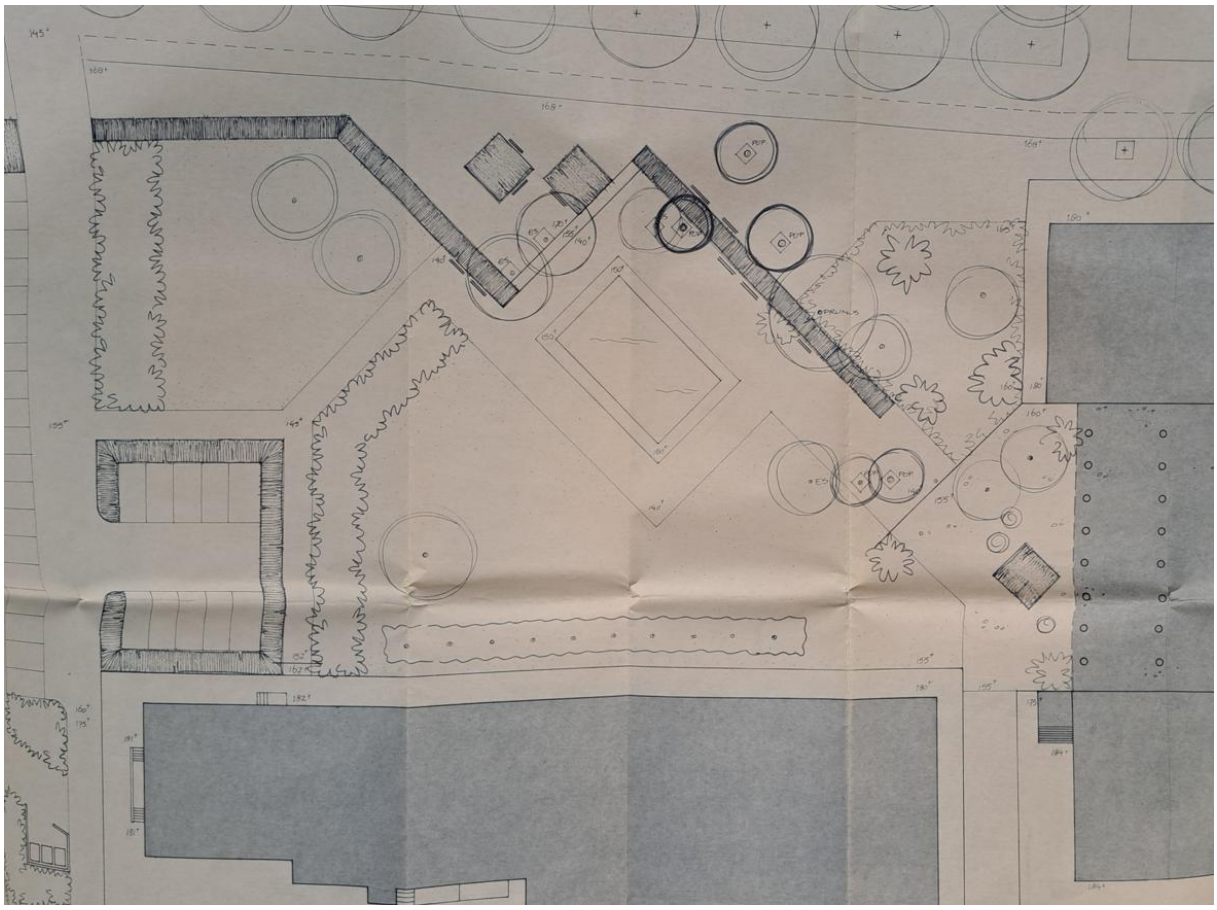

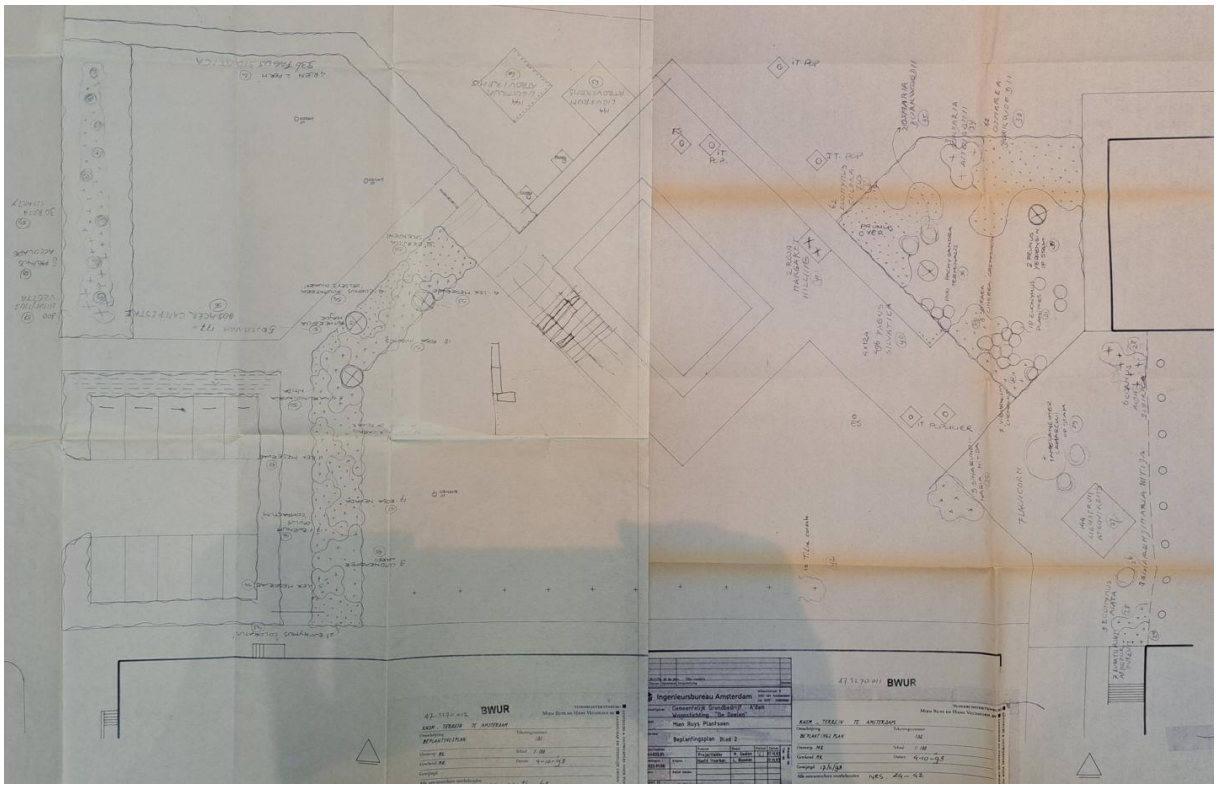
Opnamen gemaakt door Buro Ruys in 1993 (?) van het bestaande KNSM-park (links) ten tijde van de bouw van het Piraeusgebouw. Rechts twee dia's van de aanleg van het nieuwe plantsoen, met de behouden bomen en vijver. (WUR, Speciale Collectie, Archief Mien Ruys, KNSM plantsoen, projectnummer 47.3270).

Ongedateerde schets van het oostelijk deel van het Mien Ruys plantsoen. (WUR, Speciale Collectie, Archief Mien Ruys, KNSM plantsoen, projectnummer 47.3270).

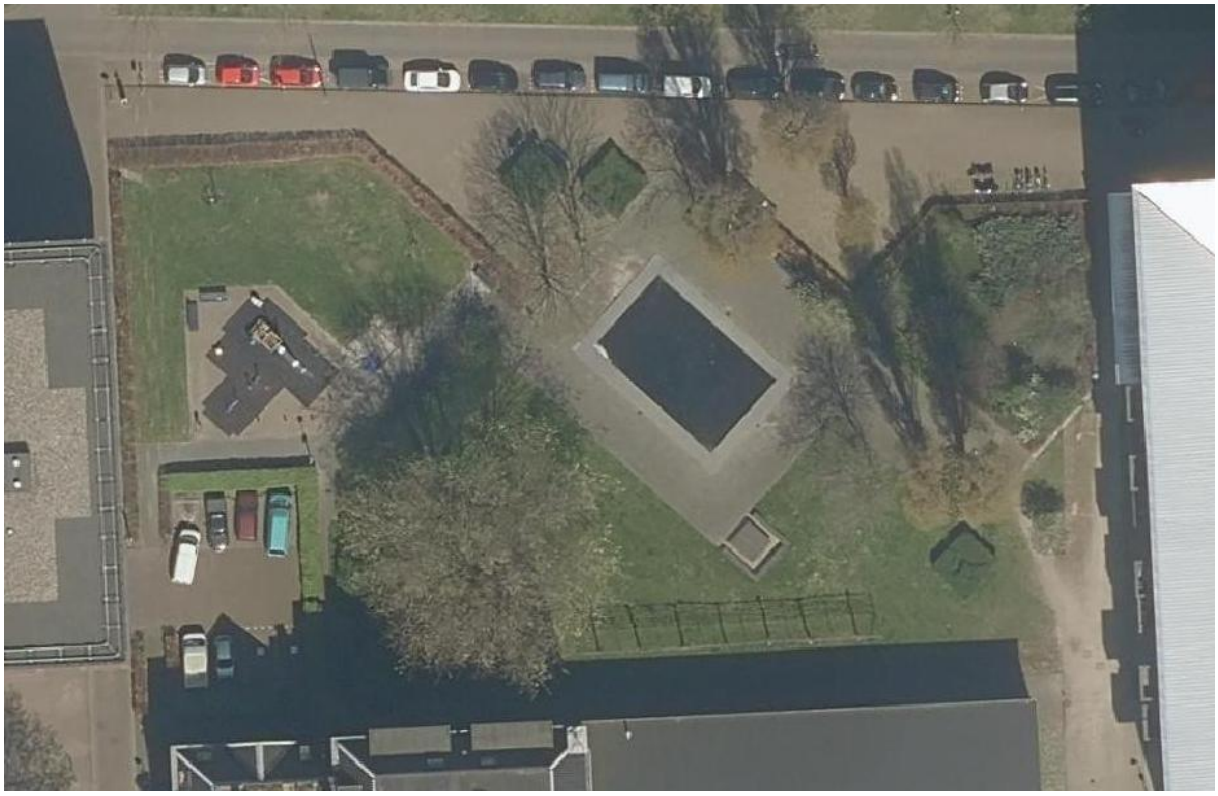
Het definitieve ontwerp voor het KNSM-plantsoen, d.d. 26 augustus 1993. (Ontwerp Mien Ruys, getekend door Anet Scholma). (WUR, Speciale Collectie, Archief Mien Ruys, KNSM plantsoen, projectnummer 47.3270).

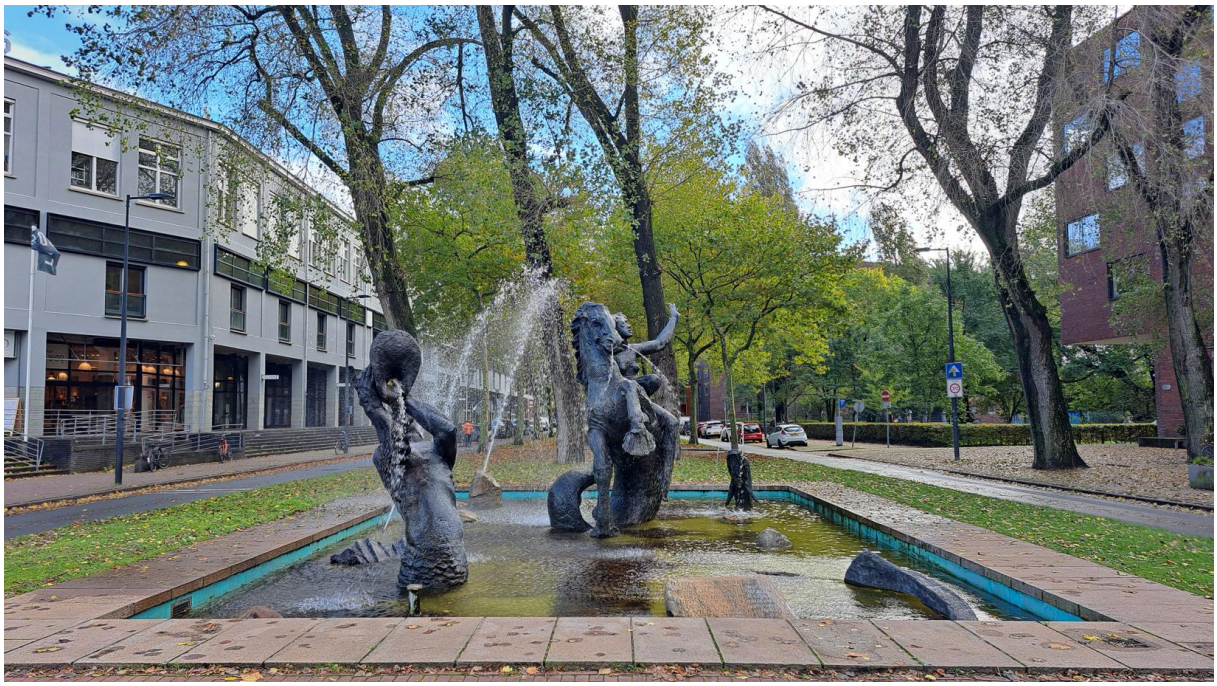
Het beplantingsplan voor het KNSM-plantsoen, d.d. 10 oktober 1993. (Ontwerp Mien Ruys, getekend door Anet Scholma). (WUR, Speciale Collectie, Archief Mien Ruys, KNSM plantsoen, projectnummer 47.3270).

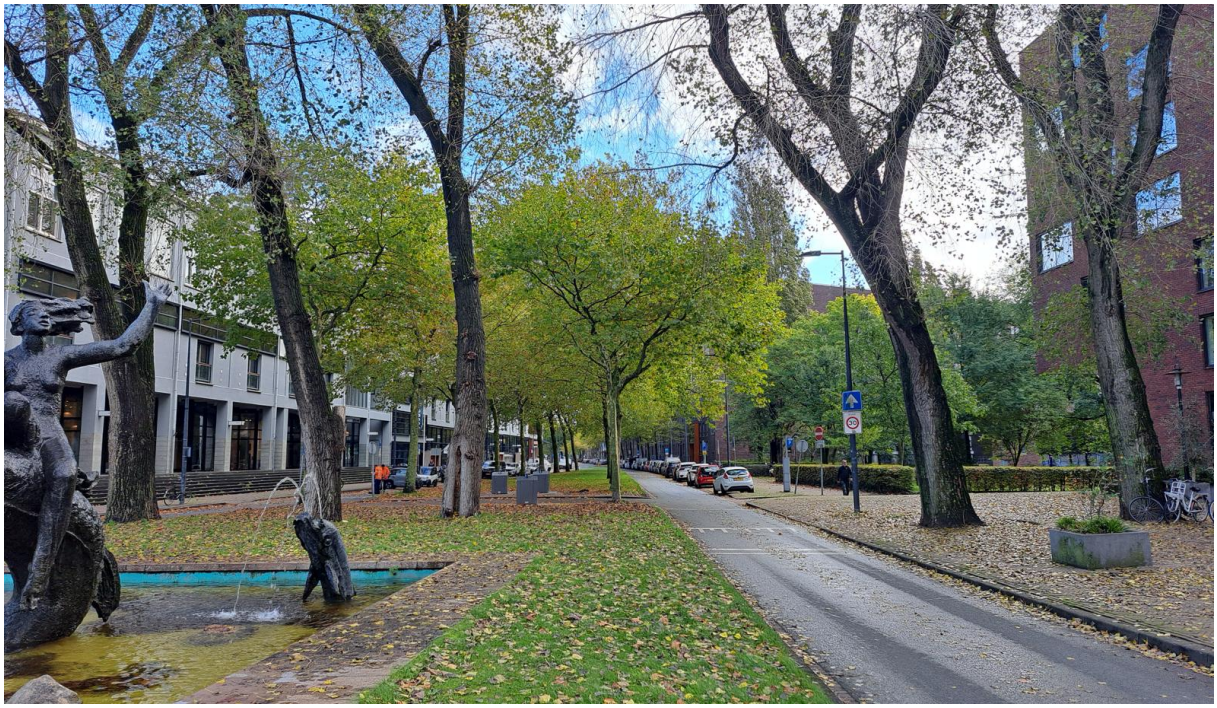
1994 – Luchtfoto van het KNSM-eiland, gezien in noordoostelijke richting na gereedkoming van het Piraeusgebouw. Links een fragment van het toen net aangelegde Mien Ruysplantsoen. Foto vervaardigd door Hugo Rompa.(SAA, Beeldbank, nr. ANWL00193000001)

2016 - Luchtfoto van het Mien Ruysplantsoen. Hier is al wat meer gras en verrommeling ter hoogte van de onderdoorgang van het Piraeusgebouw te zien (Data Amsterdam)

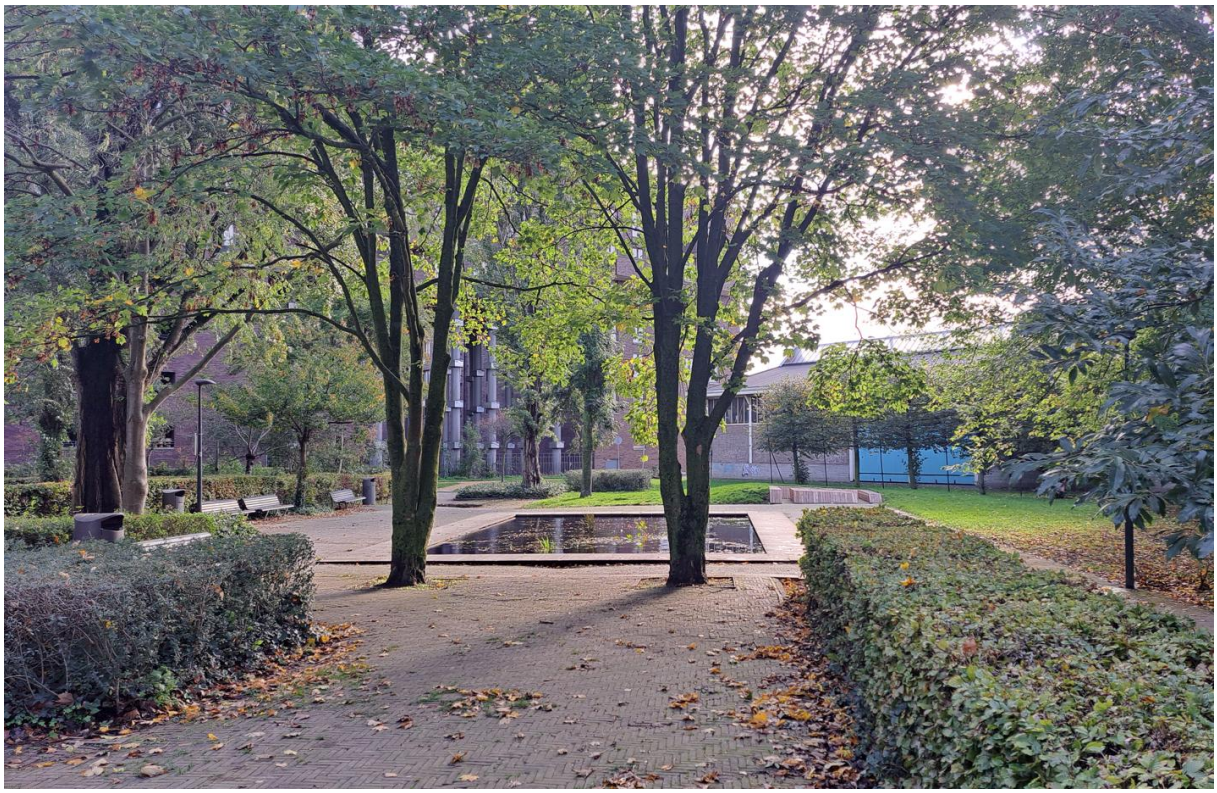
De herplaatste beeldengroep Amphitrite op de kop van de nieuw aangelegde dubbele bomenrij van de KNSM-laan. Links de havenloodsen met ondermeer Loods 6. Rechts, te herkennen aan de haag, het Mien Ruys Plantsoen. De rij Canadese populieren achter de vijver, dwars op de weg, maken deel uit van de oorspronkelijke aanplant uit de jaren vijftig die toen de entree van het KNSM-eiland markeerde. Van de bomengroep, oorspronkelijk genaamd 'De zeven gezusters', moest een boom wijken voor de nieuwbouw in 1999. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

De KNSM-laan met rechts het Mien Ruysplantsoen (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

Het Mien Ruysplantsoen gezien over de diagonaal, in zuidoostelijke richting. Op de achtergrond (links) het Piraeusgebouw, rechts de historische bebouwing aan de Levantkade met daarvoor de leilinden.
De orthogonale opzet, georganiseerd rondom de rechthoekige vijver, en de sterke geleding van de ruimte met vierkante heesterblokken, zoals hier op de voorgrond te zien zijn, en lijnvormige, gladgeschoren hagen – zoals links – zijn kenmerkend voor het modernistische werk van Mien Ruys. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

De twee volgroeide bomen aan de noordzijde van de vijver behoren tot de oorspronkelijke aanplant uit 1993. Hier opent de hagenstructuur langs de noordzijde zich naar de lange diagonaal die sterk bepalend is voor de ruimtelijkheid van het plantsoen. De minimale verhoging van de rand rond vijver is hier goed zichtbaar. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

Mien Ruysplantsoen in zuidwestelijke richting. Hagen en heesterblokken zijn met elkaar uitgelijnd. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

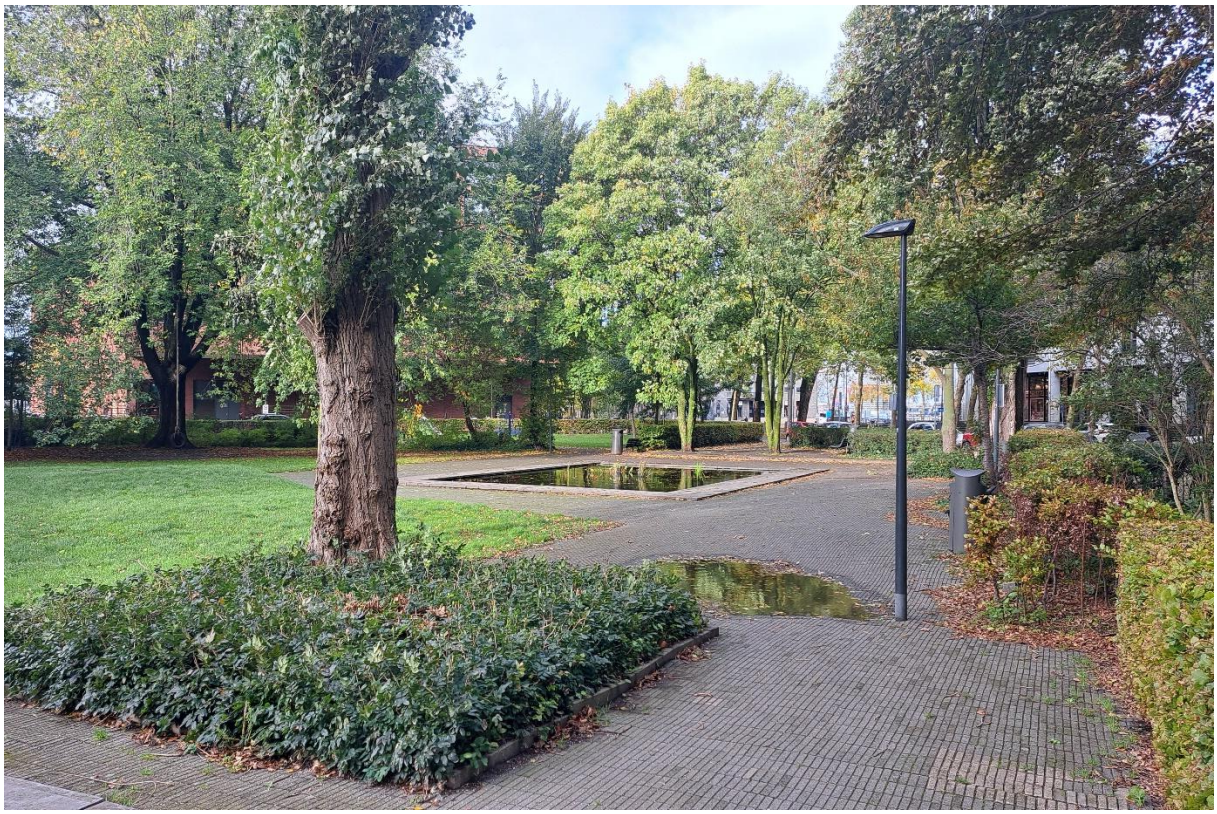
De vijfhoekige border in het noordoostelijke deel van het plantsoen was oorspronkelijk niet omzoomd met hagen. Deze zijn rond 2005 aangeplant. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

Mien Ruysplantsoen, in noordelijke richting met rechts het Piraeusgebouw. De groenaanleg en inrichting van deze hoek is sinds de aanleg in de jaren negentig sterk gewijzigd (en verschraald). De gele klinkerbestrating in visgraatverband is zeer recent gelegd. Op de achtergrond het gebouw Loods 6. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

Het zuidoostelijke deel van het Mien Ruysplantsoen met doorzicht naar de binnentuin van het Piraeusgebouw. De binnentuin hoort ook tot het oorspronkelijke ontwerp uit de jaren 1990 van Mien Ruys. Van de oorspronkelijke tuinopzet bleef weinig bewaard. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

Mien Ruysplantsoen, in noordwestelijke richting gezien. De strokenverharding met klinkers is uitgekiend en bewust in lijn met de diagonale zichtas gelegd. Op de achtergrond (rechts) het gebouw Loods 6. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

De huidige beplanting van de border aan de noordoostzijde van het plantsoen. Een deel van de heesters hoort bij de aanplant uit midden jaren 1990, zoals de kardinaalsmutsen, osmanthus, schijnhulst en de winterprunus op stam. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

De indrukwekkende Huntingdon-iep die het beeld van het zuidwestelijk deel van het plantsoen bepaalt. Links het laatste deel van de rij leilinden die de zuidelijke begrenzing van het plantsoen vormen. Het gazon wordt omzoomd door brede borders met lage struiken. Weggestopt achter hoge hagen het kleine parkeerhaventje op de zuidwesthoek van het plantsoen. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

Het kunstwerk De Verzonken Tafel, ontworpen door Marjet Wessels Boer (2007). Het kunstwerk bevindt zich ten zuidwesten van de vijver en is recent (in 2025) gerestaureerd. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025).

Het door hoge hagen omzoomde noordwestelijke deel van het plantsoen waar in 1994 een speeltuintje is ingericht. Links de KNSM-laan. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)

De parkeerhaven aan de zuidwestzijde. Rechts de voormalige kantoren van de KNSM. (Monumenten en Archeologie, oktober 2025)